

ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ СТВОРЕННЯ ЛАНДШАФТНОГО ЗАКАЗНИКА

МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

“ВИСОКИЙ ЛУГ”

Об’єкт являє собою останні залишки великого лівобережного заплавного масиву в межах Дарницького району м. Києва. Межі об’єкту: вул. Колекторна на півночі, правий берег озера Тягле – по краю Бортницької станції аерації, включаючи ур. Березівка, – вздовж західного берега Бортницького каналу до адміністративної межі м. Києва на півдні, далі нею, і із заходу по східному берегу оз. Худо – східному берегу оз. Мартишів, та по північному берегу оз. Небреж та Тягле. Загальна площа об’єкту га.

Історичний нарис

В давнину усе київське лівобережжя навпроти літописних круч являло собою суцільні заплавні луки пронизані величезною кількістю проток та озер. В 1149, 1151 рр. їх називали Високим лугом. В княжі часи лівобережжя належало чернігівському князю і потрапило в орбіту його господарчих інтересів. Систему розташованих в південній частині київської заплави заток звали Золочєю. Золоча давала можливість таємно проводити судна повз Київ, чим користувалися ті хто бажав крадькома обійти столицю чи напасти на неї. Так у 1151 р. Юрій Долгорукий обійшов разом зі своїми союзниками Київ Чорториєм, Долобським озером і скористався Золочєю для того щоб вийти в Дніпро нижче Києва. Тож, мабуть, тоді Золоча була значно повноводнішою. Наразі давній Золочі відповідають Русанівська протока та протока Підбірна, що починається в районі Південного мосту, впадаючи в Дніпро біля с. Вишенки.

Лівий берег освоювався значно повільніше за правий, окремі хутора та слободи розросталися поволі. Розташовані в південній частині київського лівобережжя населені пункти мають давню історію. Бортничі вперше згадуються у 1508 р., як бортна земля. Згодом, вони належали Миколаївському монастирю. Поселення Осокорки відоме з 1070 р., коли було подароване Всеволодом Ярославичем Видубецькому монастирю. Згодом у 1725 р. Осокорки було розділено між Видубицьким монастирем та Лаврою, внаслідок чого поряд з селищем виникла однойменне село. Позняки відомі з 1571 р., як поселення “бояр путніх”, які несли дорожню службу в київського воєводи. У 1631 р. Петро Могила подарував поселення Братському монастирю, з того часу Позняки стали селом.

До 1919 р. вказані землі належали до Чернігівської губернії, потім до Київської. До Києва вони були передані лише 1923 р. Протягом усього цього часу лучні угіддя оточені селами використовувались як сіножаті та пасовища. Численні протоки і озера для рибної ловлі. Таке користування не порушувало природної рівноваги. Першим будівельним

проектом, що порушив цілісність цих земель стало будівництво у 1941 році стратегічного тунелю під Дніпром. Тут на Осокорках було збудовано відрізок виходу майбутнього тунелю, який і по сьогодні зберігся. У 70-80-х роках починається активний гідронамив, з півночі на південь поступово просувається житлова забудова. Після закінчення спорудження Південного мосту гідронамив ховає заплаву мальовничого урочища Чорні Лози, на місці якого постали нові житлові масиви Осокорки та Позняки. Забудова поступово просувається вздовж озера Вирлиця, перетвореного на кар'єр для гідронамиву. Для гідронамиву активно використовуються також колись невеличкі заплавні озера Тягле, Небреж, Мартишів. Внаслідок цього вони значно збільшилися у площі. Вздовж р. Дніпро та протоки Підбірна протягнулися суцільні городницькі товариства. Хаотичне захоплення землі тут на початку 90-х ніхто не контролював. Тож наразі від колись неозорого заплавного масиву залишився невеликий фрагмент затиснутий між міською забудовою та трансформованими ландшафтами, що негайно потребує охорони.

Рослинність та флора урочища

Вказана ділянка в наш час характеризується добрим ступенем збереженості усіх типів заплавної рослинності. Саме тут збереглися чи не найбільші в межах міста площі водної, навколководної, лучної, болотяної рослинності та фрагменти заплавних лісів (зокрема в ур. Березівка, південніше оз. Тягле).

Водна рослинність цього заплавного масиву характеризується великим різноманіттям: ряски мала та трироздільна, жабурник звичайний є звичайними видами водних поверхонь. З занурених рослин звичайними є елодея канадська, кушир занурений, різак алоєвидний. Високу цінність мають поширені тут угруповання сальвінії плаваючої, латаття білого та глечиків жовтих. Через свою рідкість та вразливість їх занесено до Зеленої книги України, сальвінія плаваюча охороняється Червоною книгою України, а інші дві рослини рішеннями Київради. Добре розвинутою є прибережно-водна рослинність тут зростають куга озерна, плакун лозний, чистець болотяний, вовконіг європейський, чихавка звичайна, частуха подорожникова, стрілолист, сусак зонтичний, а також рідкісну наразі в Києві рослину – їжачу головку зринувшу, що охороняється рішенням Київради № 880/2290.

На вологих луках проектного ландшафтного заказника зростають такі типово заплавні рослин, як цибуля гранчаста та жовтець їдкий, нечисленний у Києві подорожник середній. Наразі тут знаходяться популяції червонокнижної орхідеї – пальчастокорінника м'ясо-червоного, а також таких рослин, як півники сибірські та тирлич звичайний, що охороняються Рішенням Київради № 219/940. На заболочених ділянках зростають гірчак

почечуйний, вербозілля звичайне та такі рідкісні види, як лепеха та півники болотяні, що охороняються рішенням Київради № 880/2290.

Значну площу займають піщані луки, на яких звичайними видами є пижмо, холодок лікарський, гвоздика Борбаша, очитки звичайний та шестирядний. Фрагменти листяного лісу розташовуються головним чином вздовж проток та представлені деревостанами з тополі чорної або осокара, верби білої. Значною є участь осики та берези. Невеличкі масиви листяного лісу надзвичайно багаті на гриби, зокрема такі цінні їстівні види, як підберезники та підосичники. Великого різноманіття досягають сапротрофні та дереворуйнівні гриби. На території об'єкту також наявні значні за площею зарості верби гостролистої (шелюги) та аморфи чагарникової.

Тваринний світ

Світ тварин заплави надзвичайно розмаїтий і мало вивчений. Але можна констатувати, що різноманітність умов та велика площа проєктованого ландшафтного заказника забезпечують самопідтримання усіх ланок тваринного світу природних територій. Найбільш багатим є світ комах, серед яких червонокнижні: поліксена, махаон, подалірій, джміль яскравий, стрічкарка блакитна, вусач мускусний та багато інших. В численних протоках та озерах мешкають великі популяції річкового рака, що стрімко зникає з водойм Києва внаслідок їх прогресуючого забруднення. Великим є різноманіття водних м'якунів, серед яких низка видів жабурниць та скоюк. Зустрічається тут і рідкісна у Києві псевдоанадонта плоска. З дрібніших м'якунів поширені численні види ставковиків, катушок, лужанок, а також кульки та річкові чашечки. З рідкісних безхребетних у тутешніх водоймах ще досить часто трапляється червонокнижна п'явка медична.

Характер ландшафтів визначає на вказаній території земноводних – їх тут аж 10 видів. З них ропуха сіра, гостроморда жаба, деревна жаба, кумка червоночерева, а також звичайний та гребінчастий тритони охороняються на території України згідно додатків до Бернської конвенції. З плазунів на території заплавної лук мешкають вуж звичайний та прудка ящірка, що охороняється Бернською конвенцією, а також болотяна черепаха, що внесена до переліку видів, які мають охорону на території м. Києва. Зрідка на піщаних луках заплави зустрічається рідкісна червонокнижна змія – мідянка. Надзвичайно велике значення має територія проєктованого ландшафтного заказника для птахів, адже урочище розташоване уздовж Дніпровського екологічного коридору, до того ж там де міграціям птахів перешкоджає наявність великого міста. Тож великі маси перелітних птахів, головним чином коловодних (качки, гуси, кулики) на шляху своєї міграції знаходять тут довогоочікуваний перепочинок. При цьому слід нагадати, що згідно ратифікованій Україною Конвенції "Про

охорону мігруючих видів птахів”, наша держава зобов’язалася сприяти охороні перелітних видів та зберігати необхідні для цього місця. Крім перелітних видів на заплаві постійно мешкають білі лелеки, сірі чаплі, бугай, вовчок, на поодиноких деревах гніздують ворон та одуд. Великим є різноманіття горобиних птахів: плиски жовта й біла, іволга, соловейко східний, ластівки сільська, міська, берегова та багато інших. На озері Тягле існує колонія чорного та річкового крячків. Регулярно трапляються озерний та сріблястий мартини.

З ссавців на території заплавного урочища зустрічаються ондатра, водна полівка, норка американська, сірий заєць, їжак білочеревий, ласка, тхір чорний, кутора звичайна, кріт. Такі рідкісні наразі тварини, як горностай та видра, занесені до Червоної книги України.

Рекреаційне значення

Територія проєктованого ландшафтного заказника, що знаходиться впритул до житлового масиву Позняки має надзвичайно важливе значення для забезпечення рекреації мешканців новобудов. Адже кількість мешканців різко зросла, площа ж природних зелених насаджень навпаки різко скоротилася. До того ж забудова житлового масиву Позняки-Харківський велася не обдумано, внаслідок чого не було залишено жодної великої паркової зони. Такі паркові зони найлегше створити навколо озер Тягле та Небреж, щоб не повторити помилку повної забудови та освоєння берегів озера Вирлиця.

Висновки

Таким чином, створення ландшафтного заказника місцевого значення “Високий луг” є абсолютно сумісним із забезпеченням рекреаційних потреб мешканців південного Лівобережжя та дозволить зберегти цінні природні ландшафти та велике біологічне різноманіття.

Доцент кафедри зоології Київського Національного університету ім. Т. Шевченка, к.б.н.

Підпис А.В. Подобайла засвідчую:

/ Декан біологічного факультету

Куратор робіт із створення об’єктів ПЗФ Київського еколого-культурного центру

Директор Київського еколого-культурного центру

А.В. Подобайло

БІОЛОГІЧНИЙ
ФЛ. Остапченко

І.Ю.Парнікоза

В.С. Борейко